

סימן לח

[תשובה ע"ד יין שאין בהם כרי מויגה, אי מקרי יין במה שיש בו טעם יין, ואי יכול לברך בפה"ג]

בשם ה' ית' ו' עש"ק כ"ד אלול תרנ"ה סטאוויסק

לכבוד הרב המאוה"ג הצדיק המפורסם

מ' ישראל מאיר הכהן

בעל המחבר ספר משנה ברורה על או"ח

מ"ש מר במשנה ברורה סי' רע"ז ס"ק ט"ו, דאף על גב דיש פוסקים שסוברים דכ"ז שיש בו טעם יין, יין מיקרי, מ"מ כל יר"ש יזהר בזה, דכבר נפסק דיו"ד סי' קל"ד סעיף ה', ולעיל סי' ר"ד ס"ה בהג"ה, דבטלו באחד מששים במים. וכ"כ מר בציאור הלכה, דאין לנו להחמיר יותר מזה, אחרי שיש פוסקים שהחזיקו בשיטת הרא"ש והטור המוצא דיו"ד סי' קכ"ג ס"ח בהג"ה דבטעם יין לצד נקרא יין, אף שאין בהם כדי מויגה, ע"כ אין לחוש לחומרת המשכנות יעקב.

א) ולדעת העניה עדיין יש לדון הרבה בזה, דבאמת לא נמצא כלל בדברי הרא"ש והטור שיהא מותר לברך בורה פרי הגפן ולקדש על יין, אף שיש בו מים יותר מא' בששה. וז"ל הרא"ש [ע"ז] צ"י אין מעידין סי' י"ג: אמר רבא יין מוזג כו' ויש בו משום יין נסך כו', ויין מוזג כ"ז שיש בו טעם יין יש בו משום יין נסך, אע"ג דגבי שמרים מפליגין בין רמא תלמא ואחא ארבעה וצין רמא תלמא ואחא תלמא ופלגא לענין צפה"ג בפרק המוכר פירות [ב"ב צ"ו ע"ב], הני מילי גבי שמרים דהיוצא מהן אינו אלא קיוהא בעלמא אע"פ שיש בו טעם יין, אצל יין גמור אדם מוזג לפי טבעו ומנהגו, הילכך כ"ז שיש בו טעם יין יש בו משום יין נסך עכ"ל. הנה מ"ש כ"ז שיש בו טעם יין, אין כוונתו דמשערין כמו באיסור שנפל לחוך הימר דכ"ז שאין בהימר ששים נגד האיסור אמרין דטעם האיסור נרגש בהימר ואסור מחמת טעם כעיקר, וה"נ אם נפל מעט יין לנ"ט חלקי מים אסור במגע עכו"ם, זה בודאי לא עלתה על לב לעולם, דהא מים הוא, וטעם כל דהוא של יין המורגש בו אינו כלום. אלא כוונת הרא"ש ז"ל, אם באמת היה היין טוב ומשובח וחזק מאד עד שהוצרכו למוזגו בארבעה או חמשה חלקי מים, ואחר המויגה טועמים בו טעם יין טוב, יש בו משום יין נסך, דאע"ג דגבי שמרים דוקא ברמא תלמא ואחא ארבעה, אצל בצציר מהכי אע"פ שטועמים בו טעם יין טוב אין

מצרכין עליו צפה"ג, התם חלק היין היוצא מהשמרים אינו אלא קיוהא, להכי אי ליכא רביע בטל הוא מתורת יין, וכל שעורי חכמים כך הוא, ע"כ אפילו היה היין חזק שכל העולם שלא היו יכולים לשתותו עד שמוזגו בחמשה חלקי יין, אפ"ה שמריו אין שם יין עליו עד שלא יהיו המים יותר מתלמא רבעי, אצל יין גמור אדם מוזג לפי טבעו ומנהגו, ר"ל כמו י"ש שפירט בזמננו, שיש שותים חזק מתשעים גראד, ויש שאינם יכולים לשתותו עד שיעמידוהו על פ', ויש על ע', ועל ס', ועל נ', ועל מ', כמו כן יין חזק שבעולם יש ששותים אותו כמות שהוא, ויש שאינם יכולים לשתות כמות שהוא עד שמוזגים אותו ומעמידים למשל על שמונים גראד חזק, ויש על שבעים וכן למטה, וז"ש אדם מוזג לפי טבעו ומנהגו. ואם דרכו למוזג עם ארבעה או חמשה חלקי מים, יין הוא אצלו, ולא נתנו בו חכמים שיעור. אצל לא מיירי הרא"ש באם נפל יין מועט לחוך מים מרובים, או חנוני המערב מעט יין במים מרובים להונות את הבריות, אלא באדם שדרכו למוזג יין חזק לשתותו ביותר משלשה חלקי מים, מחמת שאין דרכו לשתותו רק במויגה כזו, וזה ברור צ"י דברי הרא"ש ז"ל.

ב) אולם הרא"ה ז"ל צדק הציט בית חמישי שער שלישי ד' קמ"א ע"א נחלק בזה, וס"ל דאם יש מעט יותר משלשה חלקי מים אין בו משום יין נסך, וכ"ש שאין מצרכין עליו צפה"ג, ומכ"ש שאין מקדשין עליו. והרשב"א ז"ל במשמרת הבית אע"פ שנחלק עליו לענין יין נסך באם יש בו מעט מים יותר משלשה חלקים, שלא נטיל לישראל ולנכרי בספל א' וישתו שניהם כאחד, אצל לענין צפה"ג הודה לו שאין מצרכין עליו צפה"ג, וכ"ש שאין מקדשין עליו. וע"ע בתשובות המיוחסות סי' קנ"א שכתב כל זה בארוכה*.

הגה"ה*

וקרוב לומר שאף שמשתחיות וז"ל באו"ח סי' רע"ז הגביי שיהיה מ"ג שכתב שם שמדברי הב"י דיו"ד סי' קכ"ג נראה שדעת הרשב"א ז"ל שצ"י לא נתנו חכמים שיעור שנתנו לשמרים, ולא בדמשמע מהשור' שהעתיק

באו"ם סי' ר"ד סעיף ח' וכמו שאכתוב אי"ה להלן, וא"כ כיון שהסכים הטור ז"ל לדעתם, אפילו ציין נסך גמור שכבר נאסר כ"ש שציין כזה אינו נאסר לכתחלה.

ואפשר לומר דלהכי סתם הטור, כדי להחמיר לכתחלה להזהר ממגע נכרי, בכל אופן שמוזג, משום חומרא דיין נסך. וא"כ בודאי צרור דאם חנוני אחד יערצ יין ביותר משלשה רבעי מים, להונות הצריות, דליכא למ"ד לצרך עליו צפה"ג, וכ"ש שאין לקדש עליו. ואף אם מחמת שהוא משובח וחזק דרך השותים למוזגו כן, לה"ר יונה והרשב"א והרא"ה ז"ל אין מצרכין עליו בורא פרי הגפן, ואפשר דגם הרא"ה ז"ל הכי ס"ל, אלא דמדברי הרמ"א ז"ל באו"ם סי' ר"ד הנ"ל נראה דאם דרך למוזגו כן מותר עד אחד בששה.

(ד) ואף שכתב מהרי"ל ז"ל בתשובה סי' קמ"ב (והציאו המג"א סי' ר"ד ס"ק ט"ז), דאע"ג דבעלמא פסק ר"ת טעם כעיקר דאורייתא אפילו לקולא, מהא דהעושה עיסה מן החטה ומן האורז ואדם יולא בו ידי חובתו בפסח [בחיים ע"ח ע"א], וסוגיא דרבוותא כותביה, מ"מ לענין יין צמים הוכיח ר"י בספ"ק דחולין [כ"ה ע"ב תוד"ה המתחד] דחד בשיתא בטיל ולא חשיב טעמא כו', ומשמע מדבריו דלשיטת התוס' צוצחים ע"ג [ד"ה ר' יהודה] וצמחות כ"ב [ע"ב ד"ה ר' יהודה] דלא ס"ל כר"י, אלא ס"ל דבעינן ס', וס"ל נמי טעם כעיקר דאורייתא, מצרכינן נמי צפה"ג אטעם כל דהו של יין כמו באיסור הנופל לתוך היתר. אולם באמת אף שראיה זו מהעושה עיסה מן החטה ומן האורז הוא מן הש"ס וצחים ע"ח א', מ"מ לדינא לא קי"ל דטעם כעיקר מהפך הטעם את העיקר להיות כמוהו ממש, ללקות על כזית ממנו, וכמ"ש הפר"ח או"ח סי' תמ"ב, והמנחת כהן בספר התערובות פ"ה. והא דהעושה עיסה מהחטה ומהאורז, לשיטת הראב"ד והרשב"א ז"ל הוא דוקא באם יש כזית בכא"פ ואכל כל הפרס, ולשיטת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל דוקא בחטה ואורז משום גרירה, כמ"ש הגר"א ז"ל בסי' תנ"ג באורן. ולענין צרכה קי"ל בפשיטות צסי' ר"ב סעיף א' בהג"ה, וצסי' ר"ד סעיף י"ב וצמג"א שם ס"ק כ"ה, דאם עירב שני דברים הולכים אחר הרוב, ורק ציין שנתערבו בו מים על חד תלת, כיון שמתקן בהכי, וכמ"ש הש"ס ב"ב ז"ז ב', אכל צנתערבו בו יותר מצרכין שהכל.

[הגה"ה] ואף שמצרכין אמאי דסילקא וכולהו שלקי כמו על הירקות, אף ע"פ שהרוב הוא מים ווע"כ דל"ד לאיסורי, משום דכיון

הצ"י והא קמן שצמסמרת הצית ובשור"ם המיוחסות ביאר דברי עצמו שצחורת הצית שרק לענין יין נסך אמר, אבל לא לענין צרכה צפה"ג, וכ"ש לבס של צרכה ולקידוש. וכדבריו בתשוב' הנ"ל והיא בח"א סי' שמ"א ע"ש ע"כ.

על חילוקו זה, כמו שנראה מדבריו צ"ב פ' המוכר פירות סי' ט' שכתב שם בשם הר' יונה ז"ל בצרענים שלא נדרכו בקורה ותמדין שמוציאין יין משובח, והרי זה הוכחה גדולה שהמים נבלעו בצרענים ויש שם רביע יין לפחות, ואפ"ה פסק שאין מצרכין עליו צפה"ג שמא אין בו רביע יין, וא"כ כ"ש היכא שבדאי אין שם חלק רביעי יין שאין מצרכין עליו צפה"ג, וכדעת הרא"ה ז"ל והרשב"א ז"ל.

(ג) גם הטור ז"ל ביו"ד סי' קכ"ג, אף שכתב סתם יין מוזג, אפילו נתן בו מים הרבה, כ"ז שיש בו טעם יין יש בו משום יין נסך, גם הוא נתכוון צמוזג לפי טבע ומנהג המוזג לשתייתו. ומ"ש כ"ז שיש בו טעם יין, ר"ל טעם יין טוב לשתייה, [וכלשון הש"ס [ב"ב] ז"ז א': שמרים שיש בהם טעם יין מהו, ופי' בשיטה מקובצת שם, דמשום דמסתברא טעמייהו דאחרים בעא מיניה, דאיך אפשר דכל מיא דעייל אפיק, ועוד דטעמו מוכיח עליו דחמרא הוא. אלמא דפי' ויש בו טעם יין שצ"ס, טעם יין טוב, דדרי על חד תלת, לא שיש בו נ"ט מיין באיסור שנפל לתוך היתר]. וראיה לזה מהא דפסק הטור ז"ל בעצמו ביו"ד סי' קל"ד דאפי' יין נסך גמור בטל בששה חלקי מים, כמ"ש הצ"י ז"ל שם דמדהציא דעת הר"י והראב"ד באחרונה, מסתמא הכי ס"ל להלכה, וכ"פ בשו"ע שם, גם הרמ"א ז"ל לא הגיה שם כלום. ולכאורה יציא בארעא כו', דהא אחר שכבר נאסר משום יין נסך צעי טפי לבטלו מקודם שנאסר. אלא ע"כ דהא דכ' הטור אפילו נתן בו מים הרבה, כוונתו יותר משלשה חלקי מים מעט, וכמ"ש הרשב"א ז"ל צמסמרת הצית שזכרנו, דכיון דדרך האדם המוזג לשחות כן יש בו משום יין נסך, אבל לא נתכוון הטור ז"ל למים הרבה ממש, יותר מא' בששה, גם אם דרך המוזג בכך ציין חזק, או אף לפחות מזה כל שיש בו יותר משלשה חלקי מים, ואין דרך השותהו למוזגו כן, וזה צרור בכוונת הטור ז"ל. אלא שמלשון הרמ"א ז"ל בהגה"ה שם סעיף ח', נראה דלדעת הרא"ה והטור גם אם יש מים יותר קצת שאינו בטל בששה. וע"כ כוונתו באם היין משובח וחזק, שדרך השותהו למוזגו כן. אולם באמת אינו מוכרח לפרש כן בכוונת הטור ז"ל, דבודאי לדעת הר"י והראב"ד ז"ל בכל גווי בטל בששה, גם ציין היותר משובח וחזק שבעולם, וכמו שמוכח מדברי הרמ"א ז"ל עצמו

הראשונים היה תמיד של שמרים ושל חרצנים, ואח"כ נחחדש תמיד של צמוקים.

אולם בספר האשכול הלכות ברהמ"ז [בהלכות טעודה] מבואר "הני צמוקים שיש בהן לחלוחית, וכששורין במים יוצא הלחלוחית במים, והוי ליה מראה וטעם יין" וכו' משמע שנתכוון ליין צמוקים שלנו (ואפשר שהוא הוספה מאחד מן האחרונים).

אולם היין צמוקים שאנו עושים היום, הוא ע"פ דעת הרמב"ן ז"ל שהביא רבינו ירוחם ז"ל בראש נתיב ט"ז, והביאו הב"י סי' ר"ד, דדוקא צחרצנים הנדרכים בקורה צעינן רמא תלתא ואחא ארבעה, אבל הנדרכין ברגל, שנשאר בהם הרצה יין, והמים נבלעו בהחרצנים, אע"ג שלא מצא כדי מדתו מצרכין עליהם בורא פה"ג (ולא כרבינו יונה ז"ל שהביא הרא"ש צ"צ שם [פ"ו ט"ז]) שחשש לענין ברכה שמה לא נמצא בהם רביע יין. וא"כ כ"ש ציין צמוקים דלא צעינן רמא תלתא ואחא ארבעה.

וב"ב הריב"ש בחשו' סי' ט' וז"ל: עוד אפשר שהמורה לכס לאסור (לקדש על יין צמוקים) דמה זה לתמיד, דכל היכא דרמא תלתא ולא אחא ארבעה לאו חמרא הוא וכו', וגם זה אינו, שכבר כתבו המפרשים ז"ל שזהו דוקא בשמרים, א"נ צפורצנין הנדרכין בגת ע"י קורה, שהקורה דוחקת ומוציאה כל לחלוחית שבהם, אבל צפורצנין שלנו, שהן נדרכין ברגל אדם, ורמו בהו מיא והיין נמשך מאליו, לא חמרינן הכי, שהרי צרוב הפעמים אינו מוצא כדי מדתו, ואפ"ה חמרא מעליא הוא, לפי שהפורצנין עצמן בולעין המים והיין יוצא מאליו, הלכך הכל לפי טעמו וריחו (הוא לשון הר"ן ז"ל בפרק ערבי פסחים [פסחים כ"ג ע"א מדפי הר"ף ד"ה ומיהו] וכ"כ הר"ן בפרק אין מעמידין [ע"ז דף י' ע"א מדפי הר"ף]) וכך הוא הענין ציין צמוקים, הלכך חמרא מעליא הוא ומקדשין עליו.

ולפ"ז ודאי אין לומר שלא יהא שום שיעור לדבר, שאפי' אם יתן הרצה מים על מעט צמוקים יצרך עליהם בפה"ג, דהא עיקר הטעם דלחמרינן דהמים נשארו בהחרצנים, וזה יין שיצא מהחרצנים או מהצמוקים, וא"כ דוקא באם ראוי מדת החרצנים או הצמוקים שנתן להוציא כ"כ יין, דזה ודאי דאין כל הצמוקים נעשים יין, דהא נשארו זגים וחרצנים ושמרים, דלכאורה הוא ערך המחצה ואפשר יותר, א"כ לכאורה ודאי שיותר מהמחצה של כמות הצמוקים לא נעשה יין, ואם כן אינו ראוי ליתן מים אלא

דמהני מיניה צעי צרוכי, וכמו ריחא דמצרכין עליה אע"ג דבאסורי ריחא לאו מילתא, וכמו ה"ט"ז סי' ר"צ ססק"ט משום דהמים שאין בהם טעם בטל להטעם של הפירות. מ"מ הא להרשב"א ז"ל לא מצרכין אטעם, רק אי נטעי הפירא אדעמא דהכי, כמ"ש הא"ר שם ס"ק ט"ז ובמשניות שם סק"י, ובשו"ע שם פסק דמצרכין שהכל מספק, ומדברי הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ד' סי' ט"ז שכתב וז"ל למיא דשלקי דהך עיקר צישולם בצביל הירקות, הילכך כיון שנתנו הירקות טעם בהן הולכין אחר הטעם, נראה דאם נתנו מים הרצה יותר מכדי השיעור הנצרך לציול הירקות אין מצרכין על המים כברכת הירקות אע"ג שיש בהם טעם הירקות, ונראה דכ"ש אם עירב מים בצמקה אחר יותר משיעור הראוי דאין מצרכין על המים כבכת המסקה אע"ג שיש בהם טעם המסקה, ע"כ.

(ה) **וביין** צמוקים נראה ודאי ג"כ דצעי' דוקא שיהיה יין לפחות חלק רביעי נגד המים, דבאמת זה היין שאנו עושים היום לא נזכר כלל בראשונים, דהיין צמוקים הנזכר צ"צ ז"ל צ' איירי שסוחטין הצמוקים ומוציאין מהן יין כמ"ש הגאון חכם נבי ז"ל בתשובה סי' ק"מ, דיין צמוקים שלנו פשיטא שפסול לנסכים, דלא עדיף ממוזג (ואע"פ שמשמע משו"ת רדב"ז ח"ד סי' קפ"ד דגם יין צמוקים שלנו כשר לנסכים, וכבר העיר בזה בשאלת יעב"ץ סי' ע"ג, מ"מ צרור שלא דקדק הגאון רדב"ז ז"ל בזה). וא"כ גם הרי"ף ז"ל צפ' ערבי פסחים [פסחים כ"ב ע"ב] נתכוון לצמוקים שסוחטין ומוציאין מהם היין, ומה שכתב תרינן להו, היינו כדי שיחזרו לצרייתן, ואח"כ עוצרין אותם כמו שארי ענבים, ומה שכתב אבל אי כד עזרת להו לא נפקא מינייהו לחלוחית לא, פירש לא נפקא מינייהו לחלוחית רק באם שורין אותם תחלה במים, אף שאחר שרייתן נפקא מינייהו לחלוחית כד מעצרין להו, ומזה הלחלוחית לחוד הוא היין לא, וא"כ גם הרמב"ם ז"ל בפכ"ט מהלכות שבת [הי"ז] וברא"ש ז"ל בפרק המוכר פירות [ב"ב ט"ז י'] והטור ז"ל באו"ח סי' רע"ב נתכוונו ליין צמוקים כזה, שסוחטין הצמוקים ועושין מהן יין, וכ"ה כוונת הבה"ג בה' קידוש [טו"ט ב' ע"ש].

ובחבי אודא לה מה שדקדק בכנה"ג שם מדברי הטור, שצחרצנים התנה שיהיה רמא תלתא ואחא ארבעה, וציין צמוקים לא התנה כלל, ש"מ שציין צמוקים אין שיעור לזה. והביא שכן דקדק הרא"ם ז"ל בתשובה כ"י, והוא לפנינו צשו"ת הרא"ם ח"צ הנקרא מים עמוקים סי' כ"ח בקצת חסרון. ולפמ"ל לא איירי הטור ציין צמוקים שסופכין מים על הצמוקים כדי שיקלטו המים אליהם את היין שבהצמוקים כמו שאנו עושין היום, ואפשר שבזמן הראשונים לא היו עושין יין כזה כלל, ואפשר שייין צמוקים כזה נקרא תמיד, ובזמן

מעט יותר ממדת המוקים, שיהיה אפשר לומר שודאי יש שם רביע יין.

(ו) ואף שלכאורה גם באם נתן מעט מים על החרגים או על המוקים קשה, דמנלן לדרך עליו בפה"ג משום דאמרי' זה שלפנינו יין הוא והמים נכנסו בהחרגים, מאן מפיק דהכי הוא וליכנס בספק לא תשא. אולם נראה דהרמב"ן ז"ל והר"ן ז"ל והריב"ש ז"ל סמכו שודאי מוכח שכן הוא, מדחזינן להאי חמרא שטעמו וריחו כמו היין הטוב שעושים מענבים, וזהו שסיים הר"ן ז"ל "הילכך הכל לפי ריחו וטעמו", וכ"כ הריב"ש ז"ל שם "ויש ממנו חזק ומשובח בריחו וטעמו כמו היין המשובח הנעשה מענבים בשאר ארצות" עכ"ל.

ואף שהר"ר יונה ז"ל שהציאו הרא"ש ז"ל בפרק המוכר פירות שם עמד ג"כ על סברא זו, בחרגים שלא נעצרו בקורה, וכחז שם דתמך של שמרים דוקא אמר תלמא עייל תלמא נפיק, לפי שאין השמרים בולעים המים, אבל בתמך של חרגים אע"פ שלא מלא יותר מכדי מדתן מויליין משם יין משובח, ועל כרחק יא' מן היין הרבה ובלעו הרבה מן המים, ועוד אם תסחוט את החרגים בידיים יא' מהן יין הרבה, ואע"פ שנותנין שם מים אין מויליין יותר מכדי מדתן, והרי זו הוכחה גדולה שהחרגים בולעים הרבה מן המים עכ"ל, ואפ"ה מסיק שם דלענין ברכה, כיון די' ש' ספק בדבר כמה יין יש בו, מצרכין עליו שהכל נהיה בדברו. מ"מ הרמב"ן ז"ל והר"ן ז"ל והריב"ש ז"ל סמכו על ההוכחה ההיא גם לענין לדרך ולקדש עליו.

ונראה דזהו נמי כוונת התשב"ץ בתשובה ח"א סי' נ"ז (הציאו הגאון ר"ע איגר ז"ל בסי' רע"ז), שכתב ג"כ שם: ושם טעה המורה הזה (שאסר לקדש על יין למוקים) במ"ש גבי יין של שמרים רמא תלמא ותלמא תלמא לאו כלום הוא כו', וזו שגגה, שלא אמרו כך אלא בשמרי יין שכבר יא' כל היין ולא נשאר שם אלא מעט לחלוחית כו', אבל יין למוקים אע"פ שמוציא פחות ממדתו כשר לקידוש עכ"ל. שצימי התשב"ץ ז"ל היו עושים ג"כ מעט מים בהרבה למוקים, דנודע שהיה במקום הריב"ש ז"ל. גם נראה שהשואל להתשב"ץ היה אותו השואל עצמו ששאל להריב"ש ז"ל ממקום הנקרא והרא"ן, והמורה שאסר הוא אותו המורה בעצמו שהזכיר בריב"ש, ותשובתו של הרשב"ץ ז"ל בנוי ג"כ על דברי הר"ן ז"ל רבה דרבי' כידוע, אע"פ שלא הזכיר דבריו בפירוש, וכמש"כ בתשו'

זו: "והדבר נראה לעינים דלאו קיוהא בעלמא היא, שהרי הוא מתיישן ומתחזק כוחו ביטחו, ואלו היה קיוהא לא היה מתקיים" וכו'. וזה נמי בדברי הר"ן ז"ל שכתב הלכך הכל לפי טעמו וריחו, להוכיח מטעמו וריחו שודאי המים נבלעו בהחרגים וזה שלפנינו הוא יין, אלא שקיצר התשב"ץ ז"ל בדבר. ובסי' פ"ז הציא התשב"ץ בעצמו דברי הר"ן ז"ל בשם הראשונים ז"ל, ומסיק ג"כ ומסתברא דלזלינן בהא מילתא בחר אומדן דעתא בטעמו וריחו, ור"ל שמטעמי וריחו' יש אומדן דעתא שיש שם יין כשיעור וכמ"ש.

(ז) ואע"פ שזוהי שכתב התשב"ץ שם: "שלא אמרו כך אלא בשמרי יין שכבר יא' כל היין ולא נשאר שם רק מעט לחלוחית, והיין היוצא מהם הוא יין מזור, והיינו דאמרינן עלה רבא לטעמיה דאמר כל חמרא דלא דרי כו' אבל יין למוקים" כו', נראה שמ"ש והיין היוצא מהם הוא יין מזור, רמו לדבריו במאמר חמץ, שהציאו הב"י באו"ח סי' תס"ב, דיין למוקים דינן כמי פירות, שהמים ששרה בהם המוקים נשתנו מצרייתם, וראיתו ממה שמבואר בש"ס ב"ב שם שייך למוקים כשר לנסכים, אלא שאין דינו כיון מזור, כי התקיסה עושה הכל ליון, [אולם מדבריו בסי' פ"ז שם שהוכיח מגמ' זו שלמוקים גרועים הן מן הענבים, שאל"כ למה אמרו יין למוקים לא יציא לכתחלה, מוכח להדיא שמפרש יין למוקים דשם כפי' הח"ל, שסוחט היין מן המוקין עצמן, וכן עיקר כמש"ל אות ה', א"כ אפילו נימא דמיעקרא הוה ס"ל דהתקיסה עושה הכל כיון גמור, הא הדר ביה בסי' פ"ז ותצריה לגזיז'. אלא מ"מ י"ל דס"ל מסבירא להתשב"ץ דהתקיסה עושה הכל ליון, או מהש"ס דס"פ הזהב [ב"מ ס' ע"א] כמ"ש בשאלת יעב"ץ סי' ע"ג, וא"כ בפשיטות י"ל דרק במים מועטים בהרבה יין], מ"מ ברור שגם התשב"ץ ז"ל לא סמך ע"ז אלא ציין למוקים המשובח שלהם, שהיו נותנים מעט מים בהרבה למוקים, וזוהי שפיר אפשר לומר כשחוססין המים המועטים עם היין המרוצים נעשה הכל יין, וכגונא שהציא הב"י שם בשם הסמ"ג שהיו נותנים מעט מים בעת הציר, וזוהי הוא דמתבטלין המים.

[ובדמות ראייה לזה מס"פ הזהב ס' א': מקום שנהגו להטיל מים וכו'. ובגמ' שם, וצין הגמות שנו, וע' רש"י שם ד"ה וצין הגמות כו' שתוססין זה עם זה ונעשים טעם א' כו'. ואעפ"כ אמרו שם למחצה לשליש ולרביע, שהוא רק מעט מים, משמע דאי נהוג להטיל יותר לאו מנהגא, דאל"כ למה לן לפרש]. ומו' דהבכרי יוסף כתב

שלנו, וכמש"ל], וזמננו שסוחטים אח"כ במכש כד, אי לא רמי תלתא ואחא ארבעה, א"כ בודאי אין שם רביע יין, דהני מיא דרמו להיכן אזלי.

וב"ש שלא זכיתי להצין דעת האחרונים ז"ל שהחירו ליתן מים קרוב לששה פעמים נגד הנמוקים, דאפי' אי נימא שהנמוקים עושים יין כמדת הנמוקים עצמן (מה שזה בלתי אפשר), אין שם רק חלק פחות מחמישית נגד המים, וכבר נחבאר שלדעת כל הראשונים ז"ל אין לצרך צפה"ג על יין כזה.

(ט) **ועוד** דאפי' אי רמא תלתא ואחא ארבעה, הא פסק השו"ע סי' ר"ד סעיף ה' דביינות שלנו אין מצרכין עליו צפה"ג, וכתב דמשערין בשיעור שמוזגין יין שבאותו מקום, והכונה כמש"ל אות א', שאם מציאין היין לפנינו כשהוא חי אינו יכול לשחותו עד שימוזגנו כשיעור זה, אבל אם מוזג יוחר אין מצרכין עליו צפה"ג, וא"כ ציין נמוקים שלנו ודאי שאפילו מוצחר שבמוצחר אינו צריך מציגה, ואפילו אם היה אפשר להוציא יין מהנמוקים בלי שום תערובות מים היה אפשר לשחותו בלי שום מציגה, א"כ איך אפשר לצרך צפה"ג על יין שיש בו שלשה חלקים מים.

ואף שכתב הרמ"א ז"ל שם בהג"ה, ובלבד דשלא יהא יין אחד מששה במים, הכונה אפילו אם יהיה היין חזק שבכל העולם, שבלתי אפשר לשחותו עד שיתנו בו מים ששה פעמים כמו היין, אפ"ה לא מהני לדעת ר"י והראב"ד ז"ל דקיי"ל כוותיהו, כי זה בודאי בטל, ואין זה יין, רק מים חזקים. וזה בנוי ע"פ דברי מהרי"ל ז"ל בתשו' שם, שעד ששה חלקים מים הולכים אחר הטעם אי מוזג הכי, ואם יש מים יותר בטל ולא חשיב טעמא גם אי מוזג הכי. ועי' בא"ר סק"י שכתב שזה טעם הלבוש שהשמיט הג"ה זו, משום דביינות שלנו אין נפק"מ בזה הדין, וכ' שם בשם עולת תמיד דביינות שלנו אפילו אם המים פחות מהיין אין מצרכין עליו צורא פרי הגפן, ועיין באשל אברהם סעיף קטן ט"ז שכתב דאם יש רוב מים מצרכין שהכל, ולכאורה דברי העולת תמיד נכונים, דכיון דכתב המחבר דמשערין בשיעור שמוזגין היין באותו מקום, משמע דאי רמא מיא יותר מן השיעור שמוזגין באותו מקום, אין מצרכין עליו צפה"ג, א"כ ממילא אי לא מוזג באותו מקום להיין כלל, והוא נתן מים, אין מצרכין עליו צפה"ג.

ב"ב להלכה נראה דברי האשל אברהם, דהא זה כלל גדול בצרכות דאם עירב שני דברים הולכין אחר הרוב,

בסי' תס"ב, דלענין הלכה אין לסמוך על התשצ"ץ, כי רבו האוסרים, ומעשה היה בימי מרן והוציאו לבית השרפה המנה שלושה ציין נמוקים, אלמא דלא סמכו על הסברה דהתקיסה עושה הכל ליין.

וא"כ מסתמא גם הרלב"ח בתשו' סי' מ"א, שהוצא ד"מ יו"ד סי' קכ"ג [אות ו] ובהגהת שו"ע שם [סעיף י"א], וצ"ל [סי' קכ"ד סקל"א] ובש"כ [סי' קכ"ג, סקכ"ב] שם, נמי איירי ציין נמוקים המשובח שלהם, שיש מקום לומר שהמים נבלעו בהנמוקים וזה שלפנינו יין הוא. [ואפשר דגבי יין נסך החמירו בכל גוונא, ולכאורה כן מורין פשטות דברי רלב"ח שהעתיקו הש"כ שם ס"ק כ"ב וגוף תשובת רלב"ח אין צידין].

וא"כ גם מרן בתשו' סי' ר"ד סעיף ו' גבי תרנגים שנדרכו צרגל, ובסי' ר"ב סעיף י"א גבי יין נמוקים, ג"כ נתכוין ליינות שלהם שנתנו מעט מים על הרבה צימוקים, אבל אותה היין שעושים היום בהרבה מקומות, שנותנים מים שני פעמים או שלש נגד הצימוקים, גם אין טעמו וריחו כיון טוב של ענבים, לכאורה אין לצרך עליו צפה"ג, וכ"ש שאין מקדשים עליו כ"ז שאינו צרור שיש שם רביע יין, היינו דרמא תלתא ואחא ארבעה.

(ח) **ויותר** נראה בזה דאם לא רמי תלתא ואחא ארבעה בודאי אין כאן רביע יין, דבזמן הריצ"ש ז"ל והתשצ"ץ ז"ל ומרן הצי"ז ז"ל וסייעתם לא היו סוחטין כלל את הנמוקים, אלא היו שורין את הנמוקים במים זמן רב עד שהיה כל היין שבהנמוקים נפלט מאליו ע"י הכבישה והתקיסה, וכמו התמיד בזמן הש"ס שאמרו צצ"צ ז"ל אי' צפרה ששתחה ראשון ראשון, ושם ז"ל ב', ואחרים סברי תלתא עול תרי ופלגי נפק, ופי' הרשצ"ס ז"ל שם שהמים נשארו בהשמרים והיין יצא, דפירא קפי מלעיל (לשון הש"ס חולין כ"ו ב'), אלמא שלא היו סוחטין כלל את השמרים, דאי היו סוחטין ע"כ דגם המים יצאו.

והרמב"ן ז"ל דסמך על האי סברה מיהת בתרנגים שלא נדרכו בקורה, ע"כ נמי איירי שלא היו סוחטין את התרנגים, ע"כ אפשר לומר דהמים נשארו בהתקיסה, וכן היין נמוקים שבזמן הפוסקים הנ"ל היה היין יוצא מאליו ע"י השריה והתקיסה, וכמ"ש הריצ"ש שם: "והמים קולטין את הלחות ההוא והוא יין גמור", וכ"כ בסוף דבריו: "שהפורענין בולעין המים והיין יוצא מאליו כו", וכך הוא הענין ציין נמוקים" עכ"ל. [והרי"ף ז"ל שכתב ומעצמינו להו, דצימיו לא היו עושים יין נמוקים כמו

זודאי רביע יין, אלמא דלא מהני בזה מה שמססו זה עם זה.

ואפי' להרמב"ן ז"ל והר"ן ז"ל והריב"ש ז"ל שהורו לזרך עליו צפה"ג, הא כתבו הר"ן והריב"ש הלכך הכל לפי ריחו וטעמו, וכמש"ל שמוה מוכח שיש בו יין כשיעור, מוכח להדיא שאם אין ריחו וטעמו כיון ענבים טוב אינו יין, ואין מזכרין עליו צפה"ג, אלמא דלא מהני החסיסה כלל במזוג יותר משיעורו. [והא דמשמע לכאורה מדברי הר"י שם דאי הוה צרור לן שיש רביע יין דשפיר מזכרין צפה"ג, והא איהו ז"ל מרא דשמעתא שביינות שלנו אפילו רמא תלתא ואחת ארבעה אין מזכרין צפה"ג בס"פ כינא מזכרין, י"ל דבצ"ב איירי לדינא דש"ס ביינות שלהם, וע"כ לא הזכיר שם גבי תמיד של חרנגים שנדרכו בקורה דאיירו זהו הש"ס, שצומנו אינו כן. וז"ל לפ"ז דגם המחבר צסי' ר"צ סעיף י"א וצסי' ר"ד סעיף ו' איירי בהרבה צמוקים ומעט מים ולדינא דש"ס, או למקומות שמוזגים הכי, ואפשר דאם טעמו וריחו כיון טוב של ענבים הוי הוכחה דהוא מזוג כשיעורו, ולכו"ע מזכרין עליו צפה"ג].

וא"כ תבנא לדינא, אחר שידענו שאם היו מוציאים יין מן הצמוקים בלי שום מים לא היו צריכין מציגה כלל, א"כ לדין תמיד הוא יותר מכדי מציגה, וא"כ אם המים הם יותר מהיין היוצא מהצמוקים אין לזרך עליו צפה"ג.

סיומא דהאי פסקא, דנהי דהיכא שיש שם זודאי רביע יין יש לקדש עליו אפי' בליל שבת, ולסמוך על הגאון משכנות יעקב ז"ל שכתב בפשיטות שמוחר לקדש על יין כזה, ואפשר שאפי' אי זודאי יש שם יין יותר מאחד בששה נגד המים רשאי לקדש עליו הואיל וינא מפומא של הגאון החסיד תבואות שור ז"ל, אבל לזרך צפה"ג זודאי אסור כל שאינו צרור שיש שם יין יותר מן המים, אלא יקדש עליו ויזרך שהכל. וכבר כתב הר"ן ז"ל [שור"ת הר"ן סי' ע"ט] (הוצא בשו"ת הריב"ש סי' ש"ז) שאפי' בעסקי העולם כל משכיל צוחר לגפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל מזק ומכשול, ואפילו באפשר רחוק, עאכ"כ שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה והמצוות שהן כבשוננו של עולם, ואיך נניח את הדרך אשר דרכו זה רבותינו הקדושים ז"ל ונכניס עצמנו במקום צר וצמסעול הכרמים שלא מדוחק כלל עכ"ל הזהב. זה אשר מנא ידי הכהה לדבר בענין זה, ולמר משפט הבחירה, ושלוס למר ולתורתו כחפץ נאמן אהבתו.

חיים אריה ליב בהרב מהר"י זלה"ה

וא"כ ה"נ אם עירב מים ביין והרוב הוא יין מזכרין עליו צפה"ג. ואף שהמים מחלישין כח היין, מ"מ אין היין בטל, אחר שהוא הרוב. ובמזוג יותר מהרגיל למזוג באותו מקום, דהתם מסתמא יש בו רוב מים, וא"כ בשלמא כי מוגי בדרך הרגיל עילויי עלי', כדאיתא צ"ב ל"ז ב', וע"כ אין היין בטל, אבל אי מוגי יותר מנרפינן המים היתרים אל המים הראשונים ומצטלי להיין.

ובן משמע מלשון הטור והרמ"א צסי' רע"ז סעיף ה', שכתבו ויינות שלנו יותר טובים הם בלא מציגה, משמע שרק לכתחלה טוב שלא למזוג, אבל אי מוגן לא נפסלו, מדלא ביארו בהדיא דאי מוגו נפסלו. אבל עכ"פ אם נתן בהם מים יותר מהיין זודאי בטל היין.

א"ת 2018/09/10

וא"כ לפ"ז לכאורה צרור ביין צמוקים שלנו, שאם היו מוציאים היין מן הצמוקים בלי שום תערובות מים לא היו צריכין מציגה, אם עירב בהם מים שהם יותר מן היין היוצא מהצמוקים אין לזרך עליו צפה"ג.

י) ואף שהיה אפ"ל דכיון דלהתשב"ץ עושה החסיסה הכל כיון גמור ולא כיון מזוג, א"כ שפיר לזרך צפה"ג, דהא על יין צעיני', בלי תערובות מים, פשוט דמזכרין צפה"ג, אפי' אם יהיה חלש שבחלשים, משא"כ בשמרי יין, אע"ג דגם שם יש חסיסה כמ"ש רש"י ז"ל חולין כ"א א"ת 2018/09/10 ד"ה תמיד כו' ולכשהחמיץ ותוסס נעשה יין כו', מ"מ כיון דאין שם קיוהא דפירא צעיני' לא מהני החסיסה להקרא הכל יין, רק ברמא תלתא ואחת ארבעה, וביין חזק שהיה בזמן חכמי הש"ס.

ב"ב נראה צרור דאף להתשב"ץ ז"ל לא אמרינן דהחסיסה עושה הכל כיון צעיני' אלא באם לא נתן מים רק כשיעור מציגה, אבל באם נתן מים הרבה יותר מכדי מציגה לא מהני החסיסה להקרא הכל יין, דאל"כ אין שיעור לדבר, ואפילו אם יתן מים עשרה פעמים או עשרים נגד הצמוקים, וישרם ימים רבים או יבשלם, האם נאמר דמיקרי יין לזרך עליו צפה"ג לדעת חוס' וצחים ומנחות, דלא בטל באחד בששה, וזה לא שמענו, ובפרט לפמש"ל אות ז' דמוכח מדברי התשב"ץ עצמו צסי' פ"ז דלא ס"ל כלל דהחסיסה עושה הכל כיון גמור.

וראיה צרורה לזה מדברי הר"י שהציא הרא"ש פרק המוכר פירות שהבאתי למעלה, שכתב שלא לזרך צפה"ג על המים שהטילו בחרנגים שנדרכו ברגל, אף על פי שיש שם הרבה יין, משום דמכל מקום לא ידעינן אם יש

סימן לט

[תשובה אם מותר להסיר בשבת הפסולת מהמאכל קודם האכילה]

עוד להרב המאורה"ג הצדיק הג"ל

גם מ"ש מר שיחי' בחיבורו [ביאור הלכה] סי' שי"ט סעיף ג'
[ד"ה הבורר] לאס קודם אכילתו אחז המאכל צידו ורואה
בו פסולת מותר להסיר גם הפסולת מהמאכל, להרמז"ן
בחדושו (שבת ע"ד א').

ולדעתי הענייה יש לדון בזה הרבה, דהא הרמז"ן ז"ל
שם בד"ה והתניא חייב הסכים לדעת ר"ח ז"ל
דשיעור לאחור הוא שיעור מה שמסב על השולחן באותה
סעודה לצד, דכן מצאנו בירושלמי [ביצה פ"א ה"ג]. ובירושלמי
שם פריך על חזקי' מסיפא דברייתא דתני וזורר ומניח על
השולחן, ומשני שהיו אורחין אוכלין ראשונה ראשונה.
ומרישא דברייתא לא מקשה, משמע דפי' זורר ואוכל,
היינו שנוטל כל גרגיר ונותנו לתוך פיו, וזה צודאי שרי גם
לחזקי'. וכן משמע בהגהות מרדכי ר"פ כלל גדול [שבת דף
טו], שכתב: זורר ומניח לאחור, פי' ראצ"ן לזרור ולהניח
כמלא פיו ולהכניסן בפיו, א"נ לזרור כדי סעודתו להתחיל
(נראה שצ"ל שהתחיל) ולגמור אחר ציריתו כו', ובראצ"ן
סי' שני"א לא כתב אלא כלשון ר"ח, ונראה שכן צ"ח
הגהות מרדכי לשון ר"ח, במ"ש שיעור מה שמסב על
השולחן באותה סעודה, דר"ל שאחר שישב להסב בסעודה
יצרור הצריך לסעודה ויאכלנו מיד, (וכ"מ בצ"י סי' שי"ט
שפי' קן דצרי הגהות מרדכי). ולפירוש הראשון ג"ו אינו
רשאי אלא לזרור אחז גרגרים עד כמלא פיו וליתכן תיכף
לתוך פיו, אצל פירוש זורר ואוכל דרישא, ודאי הכונה
שיקח כל גרגיר ויתנו לתוך פיו. ונהי שמדברי הטור ורבינו
ירומם ורשב"א בתשו' ח"ד סי' ע"ה (שהביא הר"ן פ' כלל
גדול [שבת דף לב ע"א מדפי' הרי"ף ד"ה אמר רב פ"א] והצ"י בצ"י
שכ"א) משמע שאפי' קודם הסעודה מותר, משום שהם
פירשו דברי ר"ח ז"ל שיעור מה שמסב כו', שר"ל להכין
קודם סעודה שיעור מה שצריך לאותה סעודה, וזהו פי'
זורר ומניח לאחור (אלא שלשון ר"ח ז"ל שיעור מה שמסב
על השולחן דחוק לפ"ו, וגם לשון הירושלמי שהיו אורחין
אוכלין ראשונה ראשונה, משמע דוקא שהוא זורר והן
אוכלין ראשונה ראשונה), אצל רישא דברייתא זורר ואוכל

לכו"ע הכונה שזורר כל גרגיר ונותנו לתוך פיו, ואפי"ה
כתב ר"ח ז"ל שדוקא אוכל מתוך פסולת, אצל פסולת
מתוך אוכל חייב, וכן הסכים הרמז"ן ז"ל שם, אלמא
דפסולת מתוך אוכל אפילו צא לאכול ואחז האוכל צידו
אסור וחייב חטאת. אלא דכונת הרמז"ן ז"ל בד"ה ובי
מותר וכו', שכבר אכל מן החמיכה, ובאמצע אכילתו מצא
פסולת בהחמיכה, בזה התיר להסיר הפסולת, כיון שכבר
עסוק הוא באכילה לא מיקרי זה מלאכה. וכן מדויק לשון
הרמז"ן ז"ל: "אלא כאוכל ומצא פסולת בהחמיכה שהוא
אוכל שמותר" כו'. ואף בזה אפשר שאין כל הפוסקים
מודים להרמז"ן ז"ל, אצל קודם התחלת האכילה מודה
הרמז"ן ז"ל דאסור וחייב חטאת.

גם מה שחידש מר שיחי' שם בסעיף ד' דהעצמות שהיו
מתחלה בחיבור אחד עם הצער מותר לטול מתוך
הצער, והביא מר ראה לזה מדברי מהרש"ל ז"ל צ"ש
פ"ק דביצה סי' מ"ב (הביאו המג"א סי' תק"י סק"ד)
ו"ל: דאינו דומה לזורר אוכל מתוך אוכל, דהיינו משום
שהם שני מינים כפסולת ואוכל, אצל הכא מין אחד הוא
ואין שם פסולת עליו, ובאחז ענין שמתקן אוכל מתוך
השומר תקון אוכל בעלמא הוא, ואין שם מלאכה עליו.
ולדעתי הענייה עדיין יש לדון בזה, דגם אי נימא כדברי מר
שיחי' דאין כונת רש"ל ז"ל דוקא על קליפת האגוזים שהם
שומר לפרי, אלא כדמשמע בריש דבריו שכתב דהיינו משום
שהם שני מינים אצל הכא מין אחד הוא, מ"מ נראה ברור
דלא אמרה הרש"ל אלא ביו"ט, דמלאכת זורר הותרה
משום שהוא לצורך אוכל נפש, רק שחז"ל אסרו במקום
שהפסולת מרובה לזרור פסולת מתוך האוכל כדי שלא
ירצה בטירחא, או משום שנראה כמלאכה שלא לצורך אוכל
נפש, בזה שפיר סמכין אסבא זו שצמין אחד אין שם
פסולת עליו ואין שם מלאכה עליו, פי' שאין ע"ו שם
מלאכה של טורח שהוא מלאכת עבודה שאסורה ביו"ט,
(ע' רמז"ן ויקרא כ"ג ז'), ואף לזו ציוס מותר, דהא גם
זורר גמור מותר ביו"ט, אף לזו ציוס, אצל בשבת
שמלאכת זורר הוא אסור סקילה, חס ליה לרש"ל ז"ל